Marmara University Journal of Economic and Administrative Sciences • Special Issue: 2025, ISSN: 2587-2672, pp. e31-49
DOI: 10.14780/muiibd.1748878

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

MUHASEBE MESLEĞİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KAPSAMINDA EKONOMİK VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN MUHASEBE MESLEKİ YETERLİLİK SINAVINA ETKİSİ

THE EFFECT OF ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENTS ON ACCOUNTING PROFESSIONAL QUALIFICATION EXAM WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABILITY OF ACCOUNTING PROFESSION

Havva Nur ÇİFTCİ*
Fatih YILMAZ**

Öz

Muhasebe ekonomik ve sosyal gelişimlerle birlikte kapsamı sürekli olarak genişleyen bir meslek dalıdır. Ekonomik ve sosyal gelişmelerin yanında teknolojideki gelişmeler de muhasebe mesleğini etkilemiş ve muhasebe mesleği bu kapsamda dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Bilgi teknolojilerinin muhasebe mesleğinin her alanına etkisi muhasebe meslek mensuplarının bilgi, beceri ve yetkinliklerinin de ölçüldüğü muhasebe meslek yeterlilik sınavını da etkilemiştir. Aynı zamanda sürdürülebilirlik raporlaması ve denetiminin de muhasebe mesleği içerisinde giderek öneminin artması muhasebe mesleki yeterlilik sınavına etki eden başka bir unsurdur. Çalışmanın amacı bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin ve sürdürebilirlik kavramının muhasebe meslek yeterlilik sınavına ne şekilde yansıdığını açıklamak ve bir durum değerlendirmesi sunmaktadır. Çalışmanın muhasebe eğitimine yeni bir bakış açısı katması ve muhasebe mesleğine proaktif bir yaklaşım oluşturması için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Mesleği, Mesleki Yeterlilik Sınavı, Sürdürebilirlik
JEL Kodu:M40, M41, M49

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, e-posta: hnciftci@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3859-6693

** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, e-posta: fatihyil@istanbul.edu.tr, ORCID ID:0000-0001-6112-1883

How to cite this article: Çiftçi N.H, Yılmaz F. (2025) Muhasebe Mesleğinin Sürdürülebilirliği Kapsamında Ekonomik Ve Teknolojik Gelişmelerin Muhasebe Mesleki Yeterlilik Sınavına Etkisi. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Sustainability and Green Economics Özel Sayısı, e31-49. DOI: 10.14780/muiibd.1748878

Makale Gönderim Tarihi: 23.07.2025
Yayına Kabul Tarihi: 01.11.2025

Benzerlik Oranı: %11

Abstract

Accountancy is a profession whose scope is constantly expanding with economic and social developments. In addition to economic and social developments, information technology developments have also had an impact on the accounting profession, which has consequently changed. The impact of information technology on all branches of the accountancy profession has also affected the accountancy qualification exam, which measures the knowledge, skills and qualifications of accountants. Meanwhile, the increasing role of sustainability reporting and auditing within the accountancy profession is another factor impacting on the accountancy qualification exam. The aim of this study is to explain how the developments in information technologies and sustainability concept are reflected on the accounting profession qualification exam and to present a situation assessment. It is expected that the study will be a guide to add a new perspective to accounting education and develop a proactive approach to the accounting profession.
Keywords: Accounting Profession, Qualification Exam, Sustainability
JEL Clasification: M40, M41, M49

1. Giriş

Muhasebe mesleğinin tarihi antik çağlara dayanmaktadır (Carey,1969). Muhasebe, ticaret hayatının gelişmesiyle birlikte, üstlendiği fonksiyonlarla ekonomik hayata yön veren ve sosyal hayata etki eden, gerek işletme, gerek toplum, gerekse devlet açısından öneme sahip bir meslek dalıdır. Muhasebe meslek mensubu, devlete ve topluma karşı sorumluluklarının bir sonucu olarak, toplum içerisinde güvenilir kişiler arasında sayılmaktadır (Lozada,2022).

Muhasebe mesleğinin defter tutma, beyanname hazırlama, denetim ve güvence ile işletmelere finansal danışmanlık hizmeti sunma gibi çok geniş kapsamı bulunmaktadır. İşletmelerde muhasebe meslek mensubu olmak için muhasebe meslek ruhsatına ihtiyaç olmamakla birlikte bu ruhsata sahip olmanın sektör içerisinde birçok avantajı ve ruhsat sahibi kişilere sunduğu ayrıcalıklar bulunmaktadır. Bu ruhsata sahip olabilmek için meslek mensupları mesleki yeterliliklerinin ölçüldüğü bir sınavdan geçmelidirler. İlk olarak Londra Muhasebeciler Enstitüsü Konseyi tarafından sözlü sınav şeklinde başlayan ve sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) organize bir şekilde yapılan muhasebe meslek yeterlilik sınavı tüm ülkelerin kendi muhasebe meslek örgütleri tarafından yürütülmekte; meslek mensubu adaylarının uygulamada bugün ve gelecekte sahip olması beklenen bilgi, beceri ve yetkinlikleri ölçülmektedir.

Muhasebe mesleğine ilişkin yetkiyi ifade eden meslek ruhsatının ülkemizdeki karşılığı Türkiye Muhasebe Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından sınavla verilen Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) meslek ruhsatıdır. Muhasebe mesleği ülkemizde ancak 13.06.1989 tarihinde yayımlanan 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile tanınmış, örgütlenmiş ve yasal statü kazanmıştır (Güvemli, 2011). SMMM ve YMM meslek ruhsatı; eğitim, deneyim ve sınav olmak üzere üç aşamalı bir süreç sonunda kazanılmaktadır. SMMM meslek ruhsatına sahip olabilmek için, kanunda belirtilen bölümlerden lisans derecesi almış adayların öncelikle mesleğe giriş olarak ifade edilen staja başlama sınavını geçmeleri gerekmektedir. Bu sınavın ardından yine kanunda belirtilen süre boyunca deneyimi tamamlayan adaylar; muhasebe, denetim ve yasal düzenlemeleri kapsayan mesleki yeterlilik sınavından başarı elde ederek bu mesleği yapmaya hak kazanırlar. YMM meslek ruhsatı sahip olabilmek içinse,

aynı kanunda belirtildiği gibi, 10 yıl süre ile aktif bir şekilde SMMM mesleğini yapmış olmak ve mesleki yeterlilik sınavından başarılı olmak gerekmektedir.

Muhasebe mesleği zaman içerisinde ekonomik ve sosyal gelişmelerle birlikte birçok değişim geçirmiş, kendi standartlarını oluşturmuştur. Ancak günümüzde muhasebe mesleğinde meydana gelen bu değişimler sadece sosyal ve ekonomik etkilerle sınırlı kalmamakta aynı zamanda bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte mesleğin kapsamını da genişletmektedir (Pekdemir ve Süer, 2021). Özellikle veri analizi, veri yönetimi, büyük veri gibi kavramların giderek önem kazanması muhasebecilerin de yapılandırılmamış veriler üzerinde çalışma becerilerini geliştirmelerini gerektirmiştir (Hoodlebrink vd., 2021). Murthy ve Geerts (2017) yaptıkları çalışmada yönetim muhasebecilerinin maliyetlendirme kararlarında ve karar süreçlerinde tanımlanabilen tüm veri kaynaklarını kullanarak daha faydalı sonuçlar elde edeceklerini ortaya koymuşlardır. Muhasebeciler büyük veri yardımıyla finansal ve finansal olmayan veriler arasında etkin bir bağlantı kurarak karar vericilere daha yerinde bilgiler sunabilirler (Cockcroft ve Russell, 2018). İşletme içerisinde maliyet ve risk değerlendirmelerinin daha iyi yapılabilmesi ve gerek gelecek tahminlerinde gerekse stratejik planlama sürecinde büyük veri analizi muhasebecilere daha fazla yardımcı olacaktır (Devu ve Barghatti, 2019). Büyük veri işletme yönetimi içerisinde olduğu kadar muhasebe mesleğinin bir diğer tarafı olan denetim sektöründe de gerek hile denetimi gerekse risk değerlendirmelerinde oldukça fazla kullanılmaktadır. Bilgi teknolojisindeki gelişmelerin bilgi sistemleri tasarımı, iç kontrol prosedürleri ve denetim yöntemleri üzerinde de oldukça büyük etkisi olmuştur. Büyük veri, büyük veri analizi gibi çeşitli yöntemlerle toplanan denetim kanıtlarını ve buna bağlı olarak da uygulanan risk değerlendirme prosedürlerinin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayabilmektedir. Büyük veri analizi ve sürekli denetim sisteminden yararlanılarak gerçek zamanlı ölçüm, güvence ve raporlama mümkün hale getirilebilir; finansal raporların karşılaştırılabilirliğini ve anlaşılırlığını iyileştirilmiş olur (Hoodlebrink vd., 2021). Büyük veri, büyük veri analizi çerçevesinde yapılan araştırmalar ışığında bilgi teknolojilerinin kullanım alanının bu şekilde geniş bir alana yayılması muhasebe meslek mensuplarının yeni becerilere sahip olmasını gerektirdiği sonucuna ulaşılabilir.

Teknolojideki gelişim tüm sektörleri olduğu gibi muhasebe mesleğini de etkilemiş ancak muhasebe sektörü teknolojiyi benimsemekte geç kalmış bir meslek olarak görülmektedir (Hoodlebrink vd., 2021). Schmidt vd. (2020) çalışmalarında muhasebe meslek mensuplarının veri analitiği uygulamalarını benimsenmesine karşı bir miktar direnç oluşturduklarını gözlemlemişlerdir. Bununla birlikte Jordan (1999) tarafından yapılan çalışmadaysa teknolojideki gelişmelerle birlikte muhasebe mesleğinin değişen yapısı da dikkate alındığında muhasebe mesleğinin bu değişimlere uyum sağlamasının gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışmada, özellikle bu değişimin işe alım eğilimleri ile çalışanlara yönelik eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesine önemli derecede etki edeceği, bu değişikliklere uyum sağlanamamasının mesleğin muhasebe dışı kişilerce yerine getirilebileceği ve meslek mensuplarına rakip olacakları ortaya konmuştur. Son zamanlarda yapılan araştırmalar da bilgi teknolojilerindeki gelişim, yapay zekâ, robotik süreçler gibi gelişmeler müşterilerin ve paydaşların muhasebe meslek mensuplarından beklentisini arttırmış, sunulan hizmetin çeşitlenmesine neden olmuş ve buna bağlı olarak da muhasebe şirketlerinin istihdam tercihlerini etkilemiş olduğunu desteklemektedir (ICPAS Reports, 2021). AICPA 2021 trendleri raporunda muhasebe firmaları tarafından yapılan işe alımların yaklaşık olarak yarısının muhasebe dışında diğer bölümlerden mezun olan kişiler olduğu hatta bu kişilere öncelik verildiği ve

bu kişilerin bilgi ve teknoloji güvencesi alanında çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak meslek mensuplarının artık muhasebe bilgilerinin yanında bilgi teknolojilerine hâkim olması ve veri analiz etme becerileri geliştirmeleri ihtiyaçtan çok bir gereklilik olmuştur.

Çevresel, sosyal ve ekonomik hayatta meydana gelen değişimler, insan ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanabilme potansiyeli, kaynakların hem günümüz hem de gelecek nesiller için korunması, dengeli bir şekilde kullanımının sağlanması yaklaşımı muhasebe mesleğine etki eden bir diğer faktördür. Muhasebe meslek mensuplarının artık iklim değişikliğinin, çevre düzenlemelerinin, tedarik zinciri baskısının ve artan enerji maliyetlerinin etkisini ölçme, bunları raporlama ve bu raporların denetimini yapabilme becerilerine de sahip olmaları gerekmektedir (ICAEW, ACA Syllabus). Bu nedenle sürdürülebilirlikle ilgili temel kavramlar, sürdürülebilirlik riskleri, fırsatları ve bu alandaki düzenlemeler ile sürdürülebilirliğin raporlamaya etkileri de mesleki yeterlilik sınavının içerisinde ölçülmesi gerekli bir yetkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Muhasebe mesleğinde meydana gelen dönüşüm, çevresel, sosyal ve ekonomik hayatta meydana gelen değişimler ile paydaşların beklentilerinin çeşitlenerek artması muhasebe mesleki yeterlilik sınavlarında da zamanla değişiklikler meydana gelmesine neden olmuştur. Bu değişikliklerden ilki ve öncü olarak kabul edilen, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) gerçekleştirilen ve 2024 yılından itibaren uygulanmaya başlanan muhasebe mesleki yeterlilik sınavıdır. Yeni sınav sistemiyle adayların muhasebe bilgisi, kritik düşünme ve problem çözme becerisinin yanı sıra bilgi sistemi, kontrol ve risk analizi kavramlarını içerecek şekilde işletme çevresini anlama, veri yönetimi ve veri analizi becerisi gibi yetkinliklerinin de ölçülmesi amaçlanmaktadır (NASBA, CPA Evaluation Project). Bilgi teknolojilerindeki gelişimin muhasebe mesleki yeterlilik sınavına dahil edilmesi sadece ABD ile sınırlı kalmamakta; İngiltere ve Galler Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales – ICAEW) ile yine İngiltere temelli Fermanlı Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (The Association of Chartered Certified Accountants – ACCA) tarafından yapılan mesleki yeterlilik sınavlarına da bilgi teknolojisine ve veri analizine ilişkin konuların dahil edildiği açıkça görülmektedir.

Muhasebe mesleğinin dönüşüm sürecinden etkilenen bir diğer taraf da hiç şüphesiz muhasebe eğitimidir. İşletme alanında dünyanın en prestijli akreditasyonu olan Association to Advance Collegiate Schools of Business – AACSB'nin 2018 yılında yapmış olduğu güncelleme ile muhasebe programlarının akreditasyonu için yayımlamış olduğu standartlarında bilgi teknolojilerindeki gelişimin muhasebe eğitimine etkisine vurgu yapmaktadır. Tapis ve Priya, (2020) çalışmalarında AACSB'nin bu düzenlemeyle; teknolojinin farkında olmanın ve teknolojiyi karar alma süreçlerine dahil etmenin eğitim programlarının çevikliği arttıracağını; öğrencilere kariyerleri boyunca kullanacakları becerilerin de eğitim öğretim süresince kazanılmasının sağlanmasının programların güncel gelişmelere uyarlanabilir olacağını savunmaktadırlar. Bu nedenle muhasebe eğitiminin sunulduğu yüksek öğretim programlarının müfredatlarının da yeni sınav sistemine uygun olarak güncellenmesi, bilgi teknolojileri ile veri analizine ilişkin konuların da dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca sürdürülebilirlik ile ilgili gelişmeler de dikkate alınarak, sürdürülebilirlik temel kavram ve teknikleri, sürdürülebilirlik raporlaması ve sürdürülebilirlik denetimine ilişkin konularının da yüksek öğretim programlarının müfredatlarında yer alması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı bilgi teknolojileri başta olmak üzere çevresel, sosyal ve ekonomik gelişmelerin muhasebe mesleğine ne şekilde yansıdığını açıklamaktır. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan, muhasebe mesleğinin yürütülmesi için gerekli görülen ve toplumun muhasebe meslek mensubuna güvenini temsil eden muhasebe meslek ruhsatına sahip olmak için yapılan mesleki yeterlilik sınavındaki değişim incelenecektir. Bu değişimin muhasebe mesleğine etkisi sadece muhasebe meslek mensupları ve meslek mensubu adayları ile sınırlı kalmakta aynı zamanda adayların sınavdaki başarılarının temelini oluşturan muhasebe eğitimine etkisi de yadsınamaz. Bu çalışma sürdürülebilirlik ve bilgi teknolojilerindeki gelişimlerin etkisinin hem muhasebe mesleğine hem de muhasebe eğitimine etkisinin anlaşılması ve gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerdeki sınav sistemlerinde gelecekte oluşması beklenen değişimin ortaya konması açısından önemlidir. İlerleyen dönemlerde birçok ülkenin de muhasebe meslek sınav sistemlerinin bu değişimlerden etkilenmesi ve benzer bir yapının takip edilmesi kaçınılmazdır (Pekdemir ve Süer, 2021). Çalışma bir durum değerlendirmesi sunmaktadır. Çalışmanın muhasebe eğitimine yeni bir bakış açısı katması ve hem meslek odalarında hem de muhasebe eğitiminde proaktif bir yaklaşım oluşturması amacıyla yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmalar için temel oluşturmayı ve literatüre katkı sağlamayı da amaçlamaktadır.

Bu çalışmada öncelikle muhasebe meslek sınavının tarihçesi ve sınav sistemindeki değişimin ifade edildiği CPA Dönüşüm (evrimi) Projesinden bahsedilecektir. Çalışmanın devam eden kısmında mesleki yeterlilik sınavındaki değişim süreci ile bu değişimin nedenlerini ortaya koymak amacıyla literatürdeki kaynaklar incelenecektir. Bu çalışmada anlatımsal bir metot kullanılmış olmakla birlikte çalışmada muhasebe mesleğinin mevcut gelişmelere daha hızlı adapte olmasını sağlamak ve proaktif bir yaklaşım oluşturmak amacıyla ülkemizdeki mesleki sınav müfredatına ilişkin müfredat önerisi sunulmuştur.

2. Muhasebe Mesleki Yeterlilik Sınavının Tarihçesi ve Güncel Değişiklikler

Muhasebe mesleki yeterlilik sınavının (Certified Public Accountant – CPA) geçmişi 1800'lü yıllara dayanmaktadır. İlk muhasebe mesleki yeterlilik sınavı 1871 yılında Londra Muhasebeciler Enstitüsü içerisinde oluşturulan bir konsey tarafından yapılmaya başlanmıştır. Sözlü sınav şeklinde yapılan bu sınav zamanla hem sözlü hem de yazılı şekilde yapılmaya devam etmiştir (ICAEW History). 1887 yılında New York'ta kurulan Amerikan Kamu Muhasebecileri Derneği ile muhasebe mesleği örgütlenmiştir ve bu derneğin ilk başkanı olan Edwin Guthrie, İngiltere ve Galler Lisanslı Muhasebeciler Enstitüsünün (ICAEW) modelini önererek 1882 yılında muhasebe yeterlilik sınavını başlatmıştır (Carey,1969). 1896 yılında Profesyonel Kamu Muhasebecileri yasasının geçmesiyle birlikte aynı yıl New York'da bilinen anlamıyla ilk muhasebe yeterlilik sınavı yapılmış ve sonrasında birçok eyalete de benzer şekilde uygulanmaya başlanmıştır (Edwards, 1960). Zamanla tüm eyaletlerde ayrı ayrı uygulanan bu sınav Amerikan Lisanslı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü'nün (American Institude of Charted Public Accountants-AICPA) kurulmasıyla 1917 yılından itibaren tüm eyaletler için ortak muhasebe meslek yeterlilik sınavı şeklinde uygulanmaya başlanmıştır (Moore, 2011). İlk başlarda teori ve pratik ile denetim ve yasal mevzuat olmak üzere dört bölümden oluşan ve kâğıt üzerinde yapılan bu sınavla ilgili ilk değişiklik 2004 yılından itibaren sınavın bilgisayar tabanlı bir sistem üzerinden uygulanmaya

başlanmasıdır. Bu değişim teknolojinin sınav sistemi üzerindeki ilk etkisi olarak değerlendirilebilir (King vd, 2017). Sınav çeşitli açılardan zamanla değişmesine rağmen sınav içeriği ve formatı ile ilgili en önemli değişiklik 2011 yılında yapılmıştır. Sınav konuları "finansal muhasebe ve raporlama", "denetim ve güvence", "yasal düzenleme ve işletme çevresi" ve "temel kavramlar" olmak üzere dört başlık altında test edilmeye başlanmıştır. Bu değişiklikle birlikte sınav çoktan seçmeli sorular içermekle birlikte bu soruların ağırlığı azaltılmış ve çoktan seçmeli sorular yerini ağırlıklı olarak kritik düşünme yeteneklerinin ölçüldüğü vaka temelli bir yaklaşıma bırakmıştır (Moore, 2011). Bilgi teknolojilerindeki gelişim ve piyasanın beklentilerinin değişmesi ile birlikte 2018 yılında AICPA ve Ulusal Eyalet Muhasebe Kurulları Birliği (National Association of State Boards of Accountancy – NASBA) ortak projesi olarak CPA Dönüşüm Projesini başlatmış ve yapılan çalışma sonucunda yeni sınav sistemi 2024 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

"CPA Dönüşüm Projesi" olarak ifade edilen ve 2024 yılından itibaren uygulanan yeni muhasebe mesleki yeterlilik sınavındaki amaç; kapsamı giderek genişleyen muhasebe meslek mensuplarının belirli alanlarda uzmanlaşmasının ve daha etkin bir hizmetin sunulmasının sağlanmasıdır. Yeni sınav modeliyle muhasebe uygulamalarında meslek mensuplarına, bugün ve gelecekte karşılaşmaları beklenen durumlara ilişkin beceri ve yetkinliklerin muhasebe meslek ruhsatı ile kazandırılması planlanmaktadır (Behn, 2021). Sınav sistemindeki en önemli değişiklik "çekirdek + disiplin" (core +discipline) olarak iki basamaklı bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Çekirdek olarak ifade edilen birinci adımda adayların bilgi teknolojilerindeki uygulamaları da içerecek şekilde finansal muhasebe, denetim ve tasdik ile yasal düzenlemelerle ilgili temel bilgileri ölçülmektedir. Bu aşamada adaylar muhasebe, denetim, vergi ve bilgi teknolojisi alanlarında temel ve güçlü bir başlangıç oluşturmaktadırlar (NASBA, CPA Evoluation Project). Disiplin olarak ifade edilen ikinci aşamadaysa adaylar "vergi hukuku ve planlama", "işletme raporlaması ve analizi" ile "bilgi sistemleri ve kontrolü" olarak belirtilen üç alandan birini seçmeleri beklenmektedir. Bu aşama özünde adayların daha ileri seviyede bilgi ve becerilerini göstereceği, diğer bir ifadeyle uzmanlaşacağı alandır (Tysiac, 2019). Bu modelin, kurumların, firmaların ve toplumun ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılayan, yüksek kalitede hizmet sunmak için gerekli bilgiye sahip, uzmanlaşmış meslek mensuplarının yetişmesini artıracağı beklenmektedir. Muhasebe, denetim, vergi ve teknoloji ile ilgili temel bilgi gereksinimi ortak çekirdeğe yerleştirerek geri bildirimlere karşı daha duyarlı olunmasını sağlaması beklenmektedir. Ayrıca; muhasebe mesleğindeki dönüşümü öngörerek uygulanabilir, esnek ve geleceğe yönelik bir yaklaşım getirilmesi istenmektedir (NASBA, CPA Evoluation). Adaylar ancak her iki aşamayı da başarı ile geçmeleri durumunda muhasebe meslek ruhsatını almaya hak kazanacaklardır.

CPA dönüşüm projesiyle tasarlanan yeni sınav sisteminde adaylardan beklenen bilgi birikimi genişlemiş olsa da sınav formatı temelde değişmemiştir. 2011 yılında yapılan değişiklikte bilgi teknolojilerine ilişkin konular işletme çevresi ve kavramları bölümü içerisinde dar bir kapsamda yer almaktaydı. CPA dönüşüm projesiyle işletme çevresi ve kavramları bölümü kaldırılıp, bu bölüm içerisinde yer alan bilgi teknolojilerine ilişkin konular, sınavın birinci kısmındaki (çekirdek) diğer bölümler içerisine dahil edilmiştir. Ayrıca sınavın ikinci kısmında, (disiplin) uzmanlık alanlarından biri olan bilgi sistemleri ve kontrolü bölümünün de kapsamı genişletilmiştir (Yeaton, 2020). Sınavda muhasebe bilgilerinin ölçüldüğü çekirdek bölümüne her bir alanla ilgili bilgi teknolojilerini içeren uygulamalar kasıtlı olarak

eklenmiştir (NASBA, CPA Evoluation Project). Adaylar ikinci aşamada hangi uzmanlık alanını seçmiş olurlarsa olsunlar muhasebe meslek ruhsatının sağladığı tüm haklara sahip olacaklardır. Diğer bir ifadeyle adayların hangi disiplini seçtiğine bakılmaksızın parçalanmış bir CPA lisansına değil, tam yetkiye sahip oldukları bir lisansa sahip olacaklardır. Bu yaklaşım adayların seçtiği disiplinde daha derin bilgi sahibi olmalarını ve seçtikleri disiplinle ilgili becerilerini test etmek için bir mekanizma sağlayacaktır. Böylece adayların bir alandaki karmaşıklıkları daha derinlemesine kavrayarak daha soyut eleştirel düşünme becerileri sergilemeleri için daha fazla fırsat sağlayacaktır (Yeaton, 2020). İlerleyen zamanlarda mesleki gelişmeler doğrultusunda firmaların işe alım kararlarında adayların uzmanlık alanlarının dikkate alınması; adaylara yetkin olunan konularla ilgili gelişmiş problem çözme becerilerini sergileme fırsatı sunulması beklenmektedir. Ayrıca yeni sınav formatının özellikle muhasebe dışı programlardan mezun kişilerin kariyer tercihlerinde muhasebe mesleğine olan ilgisini arttıracağı beklenmektedir. Böylece muhasebe mesleğindeki yetkin meslek mensubu açığı giderilmiş olacaktır (Tristan vd. 2024).

3. Literatür

Literatürde yer alan çalışmalar; bilgi teknolojilerinin muhasebe mesleğine etkisini ortaya koyan, muhasebe eğitiminde müfredatının mesleki yeterlilik sınavındaki değişikliklere uygun olup olmadığını açıklayan ve mesleki yeterlilik sınavındaki dönüşümün ve bunun iş yaşamına etkisinin açıklayan çalışmalar olmak üzere üç grupta incelenebilir.

Bilgi teknolojilerinin muhasebe mesleğine etkisinin incelendiği çalışmalar; Alston (2023) çalışmasında muhasebe ve teknolojinin kesişimi araştırılmıştır. Bu amaçla bilgi sistemleri araştırmalarında sıklıkla kullanılan anahtar kelime analizi yapılmıştır. Anahtar kelimeler muhasebe sektörü ile ilişkisini kurmak içinse CPA sınavı ile eşleştirilmiştir. Yazar muhasebe ve teknoloji arasındaki genişleyen ilişkinin piyasa taleplerine uygun olarak gelişmeye devam edeceği sonucuna ulaşmıştır. Anderson (2023) yeni CPA sınavının içerdiği bilgi teknolojileri entegrasyonunun avantajlarını hem muhasebe meslek mensupları hem de muhasebe meslek adayları olmak üzere iki bakış açısıyla araştırmıştır. Muhasebe meslek mensupları, yeni sınav modelinin meslek mensubu adaylarının sektöre daha hazırlıklı hale geleceklerini, ayrıca CPA lisansının da değerini arttıracağına inandıkları gözlemlenmiştir. Muhasebe meslek adayları açısından yapılan incelemedeyse bakış açısının sınavın zorluk derecesine yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

Muhasebe eğitiminde müfredatının mesleki yeterlilik sınavındaki değişikliklere uygun olup olmadığının incelendiği çalışmalar; McGrath (2023) tarafından yapılan çalışmada; muhasebe müfredatlarının yeni CPA sınavının içeriği ile uyumlaştırmak amacıyla yapılabilecekleri ortaya koymak amacıyla muhasebe profesörler ve bölüm başkanları ile görüşme yapılmıştır. Çalışmada müfredatları bilgi teknolojileri ile uyumlaştırılması aşamasında özellikle kaynak sıkıntısı olabilme ihtimali nedeniyle küçük üniversiteler seçilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda CPA sınavına uygun bir şekilde içeriklerin güncellenmesinin gerekli olmasıyla birlikte asıl önemli noktanın mesleğin temel bir öncelik olarak görülmesi ve sektöre yönelik eğitim verilmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Freeman (2018) adayların analiz ve değerlendirme becerilerini test eden yeni CPA sınavına eğitimcilerin öğretme yöntemlerinin ve eğitim süreçlerinin uygun olup olmadığını araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda hala baskın öğretim

yönteminin ders anlatımı ve problem çözme olduğu ancak bu yöntemlerin eleştirel düşünme, analiz etme ve değerlendirme becerilerini geliştirmede eksik kaldığı literatürde yer alan diğer araştırmalarla desteklenmiştir. Polimeni ve Burke (2021) muhasebe lisans programlarının müfredatlarına güncel teknolojilerin entegrasyonunu inceleyen bir vak'a çalışması yapmışlardır. Böylece teknolojiye adapte olma aşamasında ortaya çıkan zorluklarla başa çıkmak için yapılan müfredat değişikliklerinin ayrıntısını sunmayı amaçlamışlardır. Ayrıca çalışmada akademisyenlerin müfredatlarına teknolojiyi entegre etmeleri için kullanabilecekleri sınıf içi kaynaklarla ilgili örnekler de sunulmuştur.

Mesleki yeterlilik sınavındaki dönüşümün ve iş yaşamına etkisinin açıklandığı çalışmalar; Pekdemir ve Süer (2021) tarafından yapılan çalışmada öncelikle muhasebe mesleğinin tarihsel gelişimi bahsedilmiş, AICPA ve NASPA tarafından yürütülen CPA sınavındaki değişim anlatılmıştır. Çalışmada bu değişimin avantajları ve dezavantajları ile ortaya çıkması beklenen muhtemel zorluklar eğitimciler ve yasa koyucular açısından tartışılmıştır. Yazarlar bu değişimin bazı paydaşlar için risk ve tehditler oluşturacağını ancak diğer paydaşlar içinse çeşitli fırsatlar sunacağını savunmaktadır. Lozada'nın (2022) çalışmasında ise, CPA sınavında yapılan değişim ile ilgili sadece büyük muhasebe firmaları ile görüşülmesini eleştirmektedir. Bu nedenle küçük ve orta büyüklükteki muhasebe firmalarının CPA sınavındaki değişime bakışlarını incelenmiştir. Katılımcıların çoğu değişikliğin faydası veya zararı hakkında görüş bildirmekte tarafsız kalsa da yapay zekâ ve yeni yazılımların geliştirilmeye devam ettikçe daha donanımlı CPA sertifikasına sahip meslek mensuplarının olması sektörü güçlendireceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca belirli bir disiplinde uzmanlaşmış kişilerin olması, firmaların çalışanları için oluşturduğu eğitim programlarını uzmanlık alanlarına göre yeniden uyarlanmalarını gerektirebileceği değerlendirilmektedir.

4. Metodoloji

Bu çalışmada hem ülkemizdeki hem de ABD ve İngiltere'deki mesleki yeterlilik sınav formatlarının bir durum analizi yapılmıştır. ABD ve İngiltere'de uygulanan mesleki yeterlilik sınav içeriklerinin incelenmesi ve ülkemizdeki mevcut mesleki yeterlilik sınavı ile karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca muhasebe mesleğinin kapsamının genişlemesinin bir sonucu olarak; uluslararası mesleki yeterlilik sınavlarında meydana gelen değişimlerin ülkemizdeki sınav sistemine etkisine yönelik öngörüler ve muhasebe eğitimine ilişkin öneriler sunulmuştur. Çalışma literatür taramasına dayanmaktadır. Literatürde yer alan ve konuyla ilgili olan yayımlar incelenmiş olup; bir durum tespiti yapılmıştır. Bu doğrultuda; literatürde yer alan kaynaklar ışığında güncel gelişmelere dayanan yeni bir muhasebe yeterlilik sınav müfredat önerisi sunulmuştur.

4.1. Muhasebe Mesleki Yeterlilik Sınav Müfredat Önerisi

Muhasebe meslek mensupluğu toplum içerisindeki statüsü nedeniyle dikkat çeken bir meslek dalıdır. Sosyal ve çevresel duyarlılıklar, ekonomik yapıdaki değişimler, bilgi teknolojilerinin gelişmesi finansal ve finansal olmayan veriyi analiz edebilen, yorumlayabilen ve işletme kararlarında kullanabilen meslek mensuplarını öne çıkarmıştır. Muhasebe meslek mensubunun mesleki bilgisinin, sorun çözme becerisinin ve karar verme yetkinliği muhasebe mesleki sınavları ile değerlendirilir. Bu nedenle muhasebe mesleki yeterlilik sınavlarının toplumdaki ve teknolojideki değişimlere

cevap verebilmesi ve böylece muhasebe uygulamalarını daha iyi analiz eden ve yorumlayan meslek mensuplarının sisteme dahil olması açısından önemlidir. AICPA (2016) yayımladığı raporda sınav sistemindeki değişikliğin nedenini; "sınavın güncel, ihtiyaca uygun, güvenilir ve yasal olarak savunulabilir kalmasını ve mesleğin kamu çıkarını koruma taahhüdünü desteklemesini sağlamak ve sınavı geçen ve ruhsat almaya hak kazanan meslek mensuplarının gerekli asgari teknik bilgi ve becerilere sahip olduğuna dair makul bir güvence sağlamaktır", şeklinde açıklamıştır. Benzer şekilde ICAEW ve ACCA da mesleğin dünyanın acil sorunlarını ele almada öncülük etmesi ve yetkin meslek mensupluğu ruhsatı sunmayı amaçlamıştır.

Ülkemizdeki TÜRMOB tarafından uygulanmakta olan muhasebe mesleki yeterlilik sınavı; ICAEW tarafından uygulanan Eylül 2025'te uygulanmaya başlanacak mesleki yeterlilik sınavı; İngiltere temelli ACCA muhasebe mesleki yeterlilik sınavı ve AICPA tarafından 2024 yılından itibaren uygulanmaya başlanan muhasebe mesleki yeterlilik sınavın içeriklerinin karşılaştırması Tablo-1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Muhasebe Mesleki Sınav İçeriklerinin Karşılaştırılması.

TÜRMOB (SMMM)	ICAEW (ACA – Eylül 2025)	ACCA	AICPA ve NASBA (CPA – 2024)
• Finansal Muhasebe • Mali Tablolar Analizi • Maliyet Muhasebesi • Meslek Hukuku. • Vergi Mevzuatı ve Uygulamaları • Sermaye Piyasası Mevzuatı • Temel Hukuk • Denetim	**Temel Seviye** • Muhasebenin Temelleri • Yönetim Kararları • Güvence ve Risk Temelleri • İşletme, Teknoloji ve Finans • Vergi Hukukunun Temelleri • Hukuk **Profesyonel Seviye:** • Finansal Muhasebe ve Raporlama, • Denetim ve Güvence • İş Planlama • Vergi Hukuku ve Planlama • İşletme Stratejileri ve Teknoloji • Finansal Yönetim **İleri Seviye:** • Kurumsal Raporlama • Stratejik İşletme Yönetimi • Vak'a Çalışmaları	**Uygulamalı Bilgi:** • Finansal Muhasebesi • Yönetim Muhasebesi • İşletme ve Teknoloji **Uygulamalı Beceri:** • Kurumsal ve İş Hukuku • Performans Yönetimi • Vergilendirme • Finansal Raporlama • Denetim ve Güvence • Finansal Yönetim **Profesyonel Strateji: (Zorunlu)** • Kurumsal Raporlama • Stratejik Yönetim **Seçmeli (Sadece 2 tane):** • İleri Finansal Yönetim • İleri Performans Yönetimi • İleri Vergilendirme • İleri Denetim ve Güvence	**Çekirdek:** • Finansal Muhasebe • Denetim ve Tasdik • Yasal Düzenlemeler **Disiplin:** • Vergi Hukuku ve Planlama • İşletme Raporlama ve Analizi • Bilgi Sistemleri ve Kontrolü *(Adaylar uzmanlaşmak istedikleri bir disiplinden sınava girerler)*

Ülkemizde TÜRMOB tarafından uygulanan muhasebe mesleki yeterlilik sınavında adaylar önceki aşamaları tamamladıktan sonra sekiz dersten oluşan bir sınava girmektedirler. Bu dersler genel olarak finansal muhasebe, maliyet muhasebesi, denetim ve yasal mevzuat (vergi, meslek hukuku, sermaye piyasası, ticaret kanunu) hakkında adayların bilgi seviyelerini ölçmeye yöneliktir.

İngiltere'de ICAEW tarafından sunulmakta olan ACA mesleki yeterlilik sınavı ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucu muhasebe mesleğinde ortaya çıkan değişimlerden etkilenmiş ve Eylül 2025 tarihinden itibaren sınav içeriğini güncellemiştir. "Yeni nesil sınav" olarak adlandırılan yeni sınav sistemi aynı şekilde üç ayrı modülden ve toplam on beş konudan oluşmaktadır. Birinci modül olan sertifika seviyesinde (certificated level) toplam altı ayrı başlıktan oluşmakta ve muhasebe, finans ve işletme temelleri ile ilgili adayların temel düzey bilgileri test edilmektedir. Profesyonel seviye (Professional level) olan ikinci aşama da aynı şekilde altı ayrı başlıktan oluşmakta adayların muhasebe, finans ve işletme temelleri ile ilgili teknik bilgilerini gerçek yaşam senaryolarında kullanma yeteneği test edilmektedir. Son aşama olan ileri seviyedeyse (advanced level) stratejik işletme yönetimi ve kurumsal raporlama ve vak'a çalışması şeklindedir. ACA sınavında meslek mensubu adaylarının bilgiyi kullanma ve özümsene becerileri, sorun çözme yetkinlikleri, mesleki yargılarını kullanma ve iletişim becerileri ölçülmektedir (ACA Syllabus Handbook 2025)

İngiltere'de faaliyet gösteren ACCA meslek ruhsatı İngiltere, Amerika, Kanada, Avustralya, Singapur, Yeni Zelanda ve Hong Kong'un da bulunduğu 180'den fazla ülkede geçerliliği olan bir belgedir (ACCA, About Us). Dünya genelinde muhasebe ve finans alanlarında nitelikli profesyoneller yetiştirmeyi hedefleyen ACCA tarafından sunulmakta olan muhasebe meslek ruhsatı sınavı ACA sınavına benzer bir şekilde toplam 13 konudan kapsayan uygulamalı bilgi, uygulamalı beceri ve profesyonel strateji başlıklarından oluşan üç aşamalı bir sınavdır. Birinci aşamada adayların muhasebe ve finans konularına ilişkin bilgilerini becerileri, ikinci aşamada muhasebe, denetim, finans, vergi, işletme çevresi ile ilgili sorun çözme yetkinlikleri, son aşamadaysa adayların stratejik karar verme ve mesleki yargılarını kullanma becerileri ölçülmektedir. ACCA'da muhasebe mesleğinin değişen kapsamında sınav sisteminde köklü bir değişiklik olmasa da içerik açısından bazı konuların kapsamını değiştirmiştir. Bu kapsam değişikliği sonucu sürdürülebilirlik, yapay zekâ ve teknolojik yetkinlik gibi konuları da sınav içeriğine dahil etmiştir. ACCA da Eylül 2025'ten itibaren sınavlarını yeni içerikleri kapsayacak şekilde yürütecektir.

ABD'de AICPA ve NASBA tarafından yürütülmekte olan CPA sınavı daha önce açıklandığı gibi çekirdek ve disiplin olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Çekirdek olarak ifade edilen birinci aşamada adayların temel bilgi, beceri ve yetkinlikleri ölçülürken; disiplin olarak ifade edilen ikinci aşamada adaylardan uzmanlaşmak istenilen alanın seçilmesi ve bu alana ilişkin problem çözme becerileri test edilmektedir.

Ülkemizdeki ticaret sisteminde meydana gelen değişimlerle birlikte 1980 yılından sonra muhasebe sistemi bu durumun olağan bir sonucu olarak Kıta Avrupası sisteminden Anglo-sakson sistemine dönüşüm geçirmiştir (Altıntaş ve Yılmaz, 2012). Buna bağlı olarak da mesleki yeterlilik sınavlarında da İngiltere'deki yapıya benzer bir yaklaşım benimsenmiştir. Ülkemizde Muhasebe mesleki

yeterlilik sınavı ile ilgili İngiltere ve ABD'de olduğu gibi henüz mevcut bir güncelleme çalışması bulunmamaktadır. Muhasebe mesleğindeki değişim göz önünde bulundurularak ve dünyada meydana gelen değişimlere uyum sağlayabilmek için İngiltere ve ABD'deki yeni sınav sistemleri referans alınarak mevcut sınav sisteminin içeriğinin güncellenmesi önerilmektedir. Önerilen sınav müfredatı Ticaret Hukukunun benzerliği nedeniyle İngiltere'deki mesleki yeterlilik sınavına sistemin bakış açısında daha yakın bir şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca TÜRMOB ve ACCA arasındaki muafiyet anlaşması da çalışmaya etki eden bir diğer unsurdur. Önerilen sınav içeriğine ilişkin başlıklar aşağıdaki gibidir.

- Finansal Muhasebe
- Mali Tablolar Analizi
- Maliyet ve Yönetim Muhasebesi
- Denetim ve Diğer Güvence Hizmetleri
- Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Denetimi
- Etik
- Bilgi Teknolojileri ve Veri Analitiği
- Temel Hukuk
- Meslek Hukuku
- Vergi Mevzuatı ve Uygulamaları
- Sermaye Piyasası Mevzuatı

Önerilen sınav içeriği mevcut sınav formatından farklı olmamakla birlikte sınav konularına ilişkin başlıkların içeriklerinin kapsamının genişletilmesi planlanmaktadır. Örneğin denetim başlığına diğer güvence hizmetleri de dahil edilerek iç kontrol ve diğer güvence sistemlerine ilişkin denetim kavram ve teknikleri de eklenebilir. Maliyet muhasebesine yöntemi muhasebesi de eklenerek muhasebe meslek mensuplarının işletme bilgilerini stratejik kararlarında kullanma becerileri ölçümlenebilir. Mevcut sınav sisteminden hiç kuşkusuz en önemli farklılık "sürdürülebilirlik raporlaması ve denetimi", "etik" ve "bilgi teknolojileri ve veri analitiği" konu başlıklarının eklenmesidir. Böylece TÜRMOB'un mesleki yeterlilik sınavlarına ilave olarak, muhasebe mesleği kapsamı içerisinde olan, ancak bir başka kurum olan Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından ilave sınav/sınavlar yapılması karmaşasının ortadan kalkması da mümkün olabilecektir. Önerilen sınav sistemiyle ülkemizdeki muhasebe meslek mensupluğunun güncel gelişmelere uyum sağlaması beklenmektedir.

Muhasebe mesleğindeki meydana gelen dönüşümün ve buna bağlı olarak mesleki yeterlilik sınavına yansımanın muhasebe eğitimine etkisi kaçınılmazdır. Adayların sınavdaki başarılarında muhasebe mesleği ile ilgili temel ve ileri seviye bilgilerin sunulduğu yükseköğretim kurumlarındaki eğitim programlarının etkisi yadsınamaz. Üniversiteler, eğitim programları aracılığıyla meslek mensubu adaylarına temel bilgilerin yanı sıra eleştirel düşünme ile analiz etme ve yorumlayabilme yetkinliklerini kazandırıldıkları yerlerdir. Paydaşların muhasebe meslek mensuplarından

beklentilerinin karşılaması temel bilgi seviyesine sahip, eleştirel düşünme ve analiz etme gibi becerileri kazanmış mezunların muhasebe mesleğine dahil olmasıyla mümkündür. Bu nedenle önerilen değişikliğin yapılması durumunda üniversitelerin, muhasebe eğitmenlerinin gerek eğitim programları gerekse eğitim müfredatları açısından sınav içeriği kapsamında gerekli güncellemeler ve kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır. AICPA ve NASBA mesleki yeterlilik sınavında değişim kapsamında muhasebe müfredatlarının yeni sınav sistemine uygun olarak hazırlanabilmesi için yol gösterici bir rehber yayımlamıştır. 2021 yılında yayımlanan bu rehberde ayrıca yeni sınav sistemine göre uyarlanabilecek eğitim sistemleri ile ilgili örnekler de sunulmuştur (AICPA ve NASBA, CPA Evolution Model Curriculum).

Eğitmenlerin potansiyel meslek mensubu adaylarının ve piyasanın ihtiyaçlarını öngörerek bilgi teknolojilerine ilişkin yeni dersleri bağımsız olarak ve belirli muhasebe dersleri içerisine dahil etmeleri bilgi ve beceri geliştirmenin en yararlı yolu olacaktır. Bu amaçla Dzuran vd. (2018) çalışmalarında çeşitli yaklaşımlar önermişlerdir. İlk olarak odaklanmış yaklaşımla; öğrencilere veri oluşturma, veri madenciliği, veri depolama ve kullanımı ve veri güvenliği hakkında bilgi veren bağımsız bir veri analitiği derslerinin müfredata dahil edilmesi şeklinde olacaktır. İkinci olarak entegre yaklaşımda da veri analitiğini konusunun mevcut muhasebe derslerine dahil edilmesini önermişlerdir. Bu yaklaşımda muhasebe mesleğinde kullanılan yazılımların müfredata dahil edilmesiyle öğrencilerin muhasebe bilgisini veri analitiği ile birleştirmesi sağlanabilir. Son yaklaşım olan hibrit yaklaşımsa hem bağımsız bir veri analitiği dersinin hem de öğrencilerin becerilerini arttırmak amacıyla veri analizi kavramlarının mevcut muhasebe derslerine entegre edilmesi şeklindedir. Hangi yaklaşım seçilirse seçilsin önemli nokta eğitim müfredatlarının muhasebe mesleğinde bilgi teknolojileri hakkında temel bilgileri içermesidir. Bu çalışma meslek kuruluşları ve üniversiteler arasındaki karşılıklı etkileşim yoluyla kolayca sağlanabilir.

Ülkemizde üniversitelerin ve eğitmenlerin çoğu muhasebe mesleğindeki değişimi ve piyasanın beklentisini öngörerek bilgi teknolojilerinin eğitim öğretim müfredatına dahil etmişlerdir. Eren vd. (2020) çalışmalarında ülkemizdeki vakıf üniversitelerinin çoğunda, devlet üniversitelerininse yarıya yakın kısmında bilgi teknolojileriyle ilgili derslerin bulunduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum bilgi teknolojileriyle ilgili derslerin gerek yazılım gerekse donanım olarak yatırım gerektirdiği ve bunun da finanse edilmesi ile ilgili nedenlerden dolayı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Kandemir ve Kardeş (2023) çalışmalarında ABD'deki üniversitelerde müfredatlarında muhasebe uygulamalarında kullanılan bilgi teknolojilere dayalı önemli ölçüde ders olduğu; Türkiye'deki üniversitelerdeyse müfredatlarında ağırlıkla bilgisayar destekli muhasebe uygulamalarına ilişkin derslerinin olduğu, ayrıca temel düzeyde bilgi teknolojileri içeren derslerinde de bulunduğu tespit edilmiştir. Allahverdi ve Karaer (2019) çalışmalarında Türkiye'deki üniversitelerdeki muhasebe derslerinde öğrencilere mesleki bilgi ve becerinin yeterli seviyede verildiği ancak teknoloji kullanımına ilişkin yetkinliklerin düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı uzun bir süredir bilinmesine rağmen; sürdürülebilirlik kavramının muhasebeye entegrasyonu, sürdürülebilirlik raporlaması ve denetimi muhasebe mesleğini etkileyen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik 1987'den beri süre gelen bir kavram

olmasına rağmen dünyada ve ülkemizde yüksek öğretim müfredatlarında yer alması yenidir. Ergun vd. (2022) çalışmalarında yükseköğrenim müfredatlarında sürdürülebilirlik ve türevi derslerin varlığını araştırmışlardır. İşletme ve muhasebe alanında eğitim veren yurtdışı üniversitelerin çoğunun müfredatlarında sürdürülebilirlikle ilgili konuların yer aldığı; Türkiye'deki üniversitelerindeyse eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik muhasebesine ilişkin derslerinse hem yurtdışı üniversitelerde hem de Türkiye'deki üniversitelerin müfredatlarında sürdürülebilirlik türevi derslere göre daha az yer aldığı görülmüştür. Sürdürülebilirlik konusu çok kapsamlı bir konu olmasına rağmen sürdürülebilirlik raporlamasının ve sürdürülebilirlik denetiminin önemli hale geldiği günümüzde bu konuda çalışacak olan muhasebe meslek mensuplarının lisans ve lisansüstü̇ seviyede sürdürülebilirlik ile ilgili eğitimin çoğu üniversitede yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yalçın vd. (2024) çalışmalarında işletme ve ilgili bölümlerde lisans seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin sürdürülebilirlik muhasebesine ilişkin bilgi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde 2024 yılından itibaren işletmeler için zorunlu hale gelecek sürdürülebilirlik raporlaması ve denetimi konusunda yetişmiş eleman sağlayabilmek için üniversitelerin müfredatlarına eklenmesinin bir gereklilik sonucuna ulaşılabilir. Sultanoğlu ve Özerhan (2022) çalışmalarında üniversitelerin müfredatlarının birçoğunda sürdürülebilirlik konusu ile bağlantılı sürdürülebilirlik ve türevi derslerin olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen işletmecilik eğitimi veren fakülte ve bölümlerin müfredatlarına sürdürülebilirlik konusunu muhasebe ile bağlantılı bir şekilde diğer derslere entegre etmeleri gerektiği önermişlerdir.

5. Sonuç

Değişen sosyal ekonomik koşullar ve teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi mesleklerin iş yapış şekillerinde farklılaşmalar olmasına neden olmaktadır. Bu etki sağlık, mühendislik gibi birçok meslek grubunda görülmekle birlikte muhasebe meslek mensuplarının iş yapış şekillerini de etkilemiştir. Bu durumun bir sonucu olarak muhasebe meslek mensuplarının geleneksel yöntemlerin ötesinde yeni beceri ve yetkinlikler geliştirmesini zorunlu olmuştur.

Muhasebe bir bilgi sistemidir ve amacı bilgi üretmektir. Bilgi teknolojilerinin kullanımı, verilerin işlenmesi ve analizi muhasebe bilgi sisteminde önemli bir araçtır. Bu nedenle bilgi teknolojilerindeki gelişimin muhasebe sistemine etkisini ayrı tutamayız ve ayrıştıramayız. Bilgi teknolojilerinin mesleğin gerek raporlama gerekse denetim gibi tüm alanlarda kullanılması firmaların önemli üretkenlik kazanımları sağladıklarını ve mesleğin yürütülmesinde kolaylıklar sağladığı açıkça görülmektedir. Günümüzde açıkça görülmektedir ki muhasebe firmaları muhasebe meslek mensuplarının muhasebe bilgilerinin yanı sıra teknolojik yetkinliklere de ihtiyaç duymaktadırlar. Meslek mensuplarının bilgi teknolojilerine hâkim ve uygulama hakkında makul düzeyde bir bilgiye sahip olması; ayrıca bunların denetim, vergi ve muhasebe gibi hizmetlere nasıl etki ettiğinin bilmesi artık muhasebe bilgisinin yanı sıra hayati önem taşımaktadır. Bilgi teknolojilerinin yanında sosyal, ekonomik yapının değişmesi başta olmak üzere iklim değişikliklerine karşı duyarlılığın artması ve paydaşların işletmelerin faaliyetlerinde ne kadar çevreye duyarlı hareket ettiğine karşı bilgi talebi muhasebe mesleğinin kapsamının genişlemesine etki eden bir başka unsurdur. Sürdürebilirlik raporlaması ve denetimi

faaliyetlerinin muhasebe mesleğinin kapsamını genişletmesi meslek mensuplarının konu ile ilgili bilgi sahibi olmalarını zorunlu hale getirmiştir.

Muhasebe meslek mensuplarının görev ve sorumluluklar veren ve meslek mensubunun yetkinliğini muhasebe meslek ruhsatı adı verilen bir belgeye ile belirlenmektedir. Muhasebe mesleğini yürütmek için bu ruhsata sahip olmak zorunlu olmamakla birlikte meslek mensubuna önemli yetkiler ve sorumluluklar veren önemli bir belgedir. Muhasebe mesleğini yürütmek isteyen adaylar bu ruhsatın kazanımı için muhasebe mesleki yeterlilik sınavı olarak ifade edilen bir sınavı geçmek zorundadırlar. Bu sınavda adayların muhasebe bilgisi başta olmak üzere adayların analiz etme becerileri, karar verme yetkinlikleri gibi çeşitli özellikleri test edilmektedir. Bu mesleki yeterlilik sınavı ülkelerin kendi kuralları çerçevesinde örgütlenmiş muhasebe örgütleri aracılığı ile yapılmaktadır. Bu sınavdaki amaç meslek mensupları adaylarının piyasanın ihtiyaçlarını karşılayabilecek gerekli bilgi, beceri ve yetkinliğe sahip olduklarına ilişkin bir güvence sağlamaktır. Bu amaçla ABD ve İngiltere başta olmak üzere muhasebe örgütleri muhasebe mesleğindeki değişimi öngörerek sınav sistemlerini piyasa beklentilerine göre güncellemekte böylece meslek mensubu adaylarının gelecekte ihtiyaç duyacakları becerileri kazanmalarını sağlamaktadırlar.

Muhasebe mesleğinin dünyada nereye doğru gittiğini anlaşılması ve bu yönelmenin getirdiği yenilikleri yansıtmak için güncel uygulamaların anlaşılması ve mesleki becerilerin yükseltilmesi gerektiği açıktır. Ülkemizdeki mesleki yeterlilik sınav sistemi incelendiğinde dünyada meydana gelen gelişmelerin gerisinde kalmamalıdır. Meslek mensupları piyasanın beklediği yetkinlikleri çeşitli şekillerde kazanabiliyor olmasına rağmen muhasebe meslek ruhsatının sağladığı yetkiler ve sorumluluklar açısından çelişkilere ve karmaşaya neden olabilmektedir. Örneğin muhasebe meslek mensubunun genel olarak meslek yapısı gereği bağımsız denetim yapma yetkisi bulunmasına rağmen meslek ruhsatı yeterli olmayarak bu hakkı elde edebilmek için KGK tarafından yapılan bir sınava daha girmeleri gerekmektedir. Aynı şekilde daha özel bir denetim konusu olan sürdürebilirlik denetimi için de yine meslek mensubunun aynı kurum tarafından yapılan başka bir sınava girmesi gerekmektedir. Bu durum adayların mesleğe karşı ilgilerini azaltmakla birlikte muhasebe mesleğinin yetki ve sınırlarının belirlenmesinde karmaşıklığa da neden olmaktadır. Bu nedenle ekonomi ve teknolojideki mevcut değişimler öngörülerek mesleki yeterlilik sınavının müfredatında yapılacak değişiklikle gelecekte de geçerliliğini koruyacak bir muhasebe mesleki yeterlilik sınav modelinin oluşturulması gerekmektedir. Muhasebe mesleğine yön veren iki önemli kuruluş TÜRMOB ve KGK'nın ortak çalışmasıyla yapılacak bu düzenleme hem piyasanın muhasebe meslek mensubundan beklentileri karşılanmış olacaktır hem de kurumlar arasında ortaya çıkan çelişkilerin önüne geçmiş olunacaktır. Sınav sisteminin güncellenmesine ilişkin önerimizin kabul olması durumunda değişiklikten önce muhasebe meslek ruhsatına sahip meslek mensuplarına, 2011 yılında KGK'nın Bağımsız Denetçilik ruhsatlarında olduğu gibi, eklenen başlıklar ve konularla ilgili zorunlu ilave eğitimler yapılması yerinde olacaktır. Ayrıca önerilen sınav sistemiyle mevcut durumda iki ayrı unvana ayrılmış olan meslek mensupluğunun tek bir unvanda buluşması yerinde olacaktır.

Muhasebe mesleki yeterlilik sınavı ile muhasebe eğitimi birbirine bağlı birbirini destekleyen iki kavramdır. Muhasebe meslek mensubu olabilmek için belirli bir bilgi seviyesine ihtiyaç vardır. Bu bilgi

seviyesi de özellikle yükseköğretim kuruluşlarında verilen muhasebe eğitimi ile desteklenmektedir. Muhasebe alanında istihdam edilecek kişilerin, muhasebe meslek mensubu adayların üniversiten mezun oldukları zaman çalışma hayatında zorluk yaşamamaları ancak mesleğin gerektirdiği bilgi ve beceri eğitimin alınması ile mümkündür. Bu nedenle Yükseköğrenim eğitim programları ve müfredatları önerilen mesleki yeterlilik sınavının içeriğine ve kapsamına yanıt vermelidir. Bu amaçla lisans, lisansüstü eğitimi içerisindeki muhasebe derslerinin müfredatları da bu gereksinime uygun hale getirilmelidir. Bu uyum mevcut derslerin içeriğinde değişikliklere gidilmesi şeklinde olabileceği gibi yeni derslerin veya programların tasarlanması şeklinde de olabilir. Piyasanın talepleri doğrultusunda uzmanlaşma gerektiren programların müfredata eklenmesinin muhasebe eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak yeni derslerin veya programların tasarlanması ve onaylarının alınması için gereken hazırlık süresi nedeniyle çalışmalara şimdiden başlanması önerilmektedir.

Bu çalışmanın mevcut düzene uyum sağlayabilmek için muhasebe mesleki yeterlilik sınavına ilişkin meslek odalarına yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir. Ayrıca muhasebe meslek mensubunun sahip olması gereken bilgi, beceri ve yetkinliğin kazanıldığı üniversitelerde ders içeriklerinin güncellenmesinde muhasebe eğitmenlerinin proaktif bir davranış göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca gelecekte gerek muhasebe mesleki yeterlilik sınavı ile ilgili gerekse müfredat çalışmalarıyla ilgili yapılacak çalışmalara yol gösterici olmayı ve literatüre katkı sağlamayı da amaçlamaktadır.

Kaynakça

Allahverdi, M. ve Karaer, M. (2019). E-Dönüşümün Muhasebe Mesleği Yeterlilikleri Üzerindeki Etkileri ve Türkiye'de Lisans Düzeyi Muhasebe Eğitiminin Mesleki Yeterlilikler Açısından Analizi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 21(1), 246-273.

Alston C. (2023). Accounting Beyond Numbers: Information Systems And Technology Embedded in New CPA Exam. Issues in Information Systems. 24 (3). 15-23.

Altintas, N. ve Yilmaz, F. (2012). The Accounting Profession: A Descriptive Study of the Common and Code Law Countries. Journal of Modern Accounting and Auditing, 8(7), 932-950

American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). (2016). Practice analysis final report maintaining therelevance of the Uniform CPA Examination. Available at:http://www.aicpa.org/BecomeACPA/CPAExam/nextexam/DownloadableDocuments/2016-practiceanalysis-final-report.pdf?cm_em=steadman@etsu.edu&cm_mmc=AICPA:CheetahMail-_-NewsUpdate-_-APR16-_-Special_CPAExam_NewsUpdate_A16AP11

American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). (2021). 2021 Trends: A Report on Accounting Education, the CPA Exam and Public Accounting Firms' Hiring of Recent Graduates.

American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). ve National Association of State Boards of Accountancy (NASBA), CPA Evolution Model Curriculum. https://nasba.org/wp-content/uploads/2021/06/Model-curriculum_web_6.11.21.pdf

Anderson J. (2023). Student and Professional Perceptions of CPA Evoluation. East Carolina Universtiy Honors College, North Carolina, USA, Thesis.

Behn D. (2021). The New CPA Evolution CPA Exam. https://www.aicpa-cima.com/news/article/the-new-cpa-evolution-cpa-exam

Carey, J. L. (1969) The Rise of the Accounting Profession from Technical to Professional. New York: AICPA.

Cockcroft, S. ve Russell, M. (2018). Big Data Opportunities for Accounting and Finance Practice and Research. *Australian Accounting Review, 28*(3), 323 – 333.

Dewu, K. ve Barghathi, Y. (2019). The Accounting Curriculum and the emergence of Big Data. *Accounting and Management Information Systems, 18*(3), 417 – 442.

Dzuranin, A.C., Jones, J.R. ve Olvera, R.M. (2018). Infusing Data Analytics Into the Accounting Curriculum: A Framework and İnsights from Faculty. *Journal of Accounting Education, 43*, 24 –39.

Edwards, J. D. (1960). History of Public Accounting in the United States. East Lansing, MI: Michigan State University Business Studies.

Eren, T., Salur, M. N. ve İyibildiren, M. (2020). Muhasebe Eğitiminde Bilgi Teknolojisi Kullanımı: Türkiye'deki Üniversiteler Üzerine Bir Araştırma. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Aralık 2020, 22(4), 648-668.

Ergün, İ., Kaldırım, Z. ve Özcan, İ. (2022). İşletme ve Muhasebe Eğitimi Müfredatı Yeterince Sürdürülebilir mi? Türkiye ve Diğer Ülke Üniversitelerinin Müfredatlarının Doküman Analizi ile Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 25 (25. Yıl Özel Sayısı), 314-324.

Freeman M.S. (2018). The CPA Exam is Changing: Are Professors Ready?. The Accounting Educators' Journal, 28, 1-32.

Güvemli, O. (2011). Türkiye'de muhasebe meslek örgütünün kuruluşu ve gelişmesi. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, (1), 129-145.

Hoodlebrink, A., Truell, A. D., Zhao, J. J., Davison, C. B. ve Lazaros, E. J. (2021). Big Data Applications in Accounting: Insights for Higher Education Curriculum Planning. Issues in Information Systems, 22(2), 285-295.

https://www.accaglobal.com/gb/en/about-us.html

ICPAS Reports, 202.1https://www.icpas.org/docs/default-source/default-document-library/information/professional-issues/2021-cpa-pipeline-report-decoding-the-decline.pdf

Jordan, A. S. (1999). The Impact Technology is Having on the Accounting Profession. Journal of Accounting Education, 17(2-3), 341-348.

Kandemir, T. ve Kardeş, Z. (2023). Muhasebe Eğitiminde Verilen Bilgi Teknolojileri Odaklı Dersler: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Muhasebe Bölümlerinin Karşılaştırılması. Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi, 10(1-Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU Armağan Sayısı), 275-293.

King, D.L., Case, C.J. ve Senecker, K.M. (2017). Accountıng Hıstory In Perspectıve: Unıform Cpa Exam Turns 100. Journal of Business and Behavioral Science, 29(2), 70-84.

Lozada L. (2022). The Impact of CPA Exam Revisions. California State University Honor Programs, Long Beach, USA, Thesis.

McGrath C. (2023). CPA Exam Evolution 2024: How Accounting Students Are Impacted in the University Curriculum and in the Industry. Bryant University Honor Programs, Rhode Island, USA, Thesis.

Moore, P. M. (2011). The Cpa Exam… Past And Future.Business Research Yearbook: Balancing Profitability and Sustainability: Shaping the Future of Business, Ed:Goralski M.A. USA.

Murthy U.S. ve Geerts G.L. (2017). An REA Ontology-Based Model for Mapping Big Data to Accounting İnformation Systems Elements. Journal of Information Systems, 31(3), 45 – 61.

National Association of State Boards of Accountancy (NASBA), CPA Evoluation Project. https://www.evolutionofcpa.org.

Pekdemir R., Süer A.Z. (2021). History of Specialization in the U.S. Public Accountancy and the CPA Evoluation Project. Journal of Accounting and Finance, 21 (2), 144-151.

Polimeni R.S, Burke J.A. (2021). Integrating Emerging Accounting Digital Technologies and Analytics into an Undergraduate Accounting Curriculum—A Case Study. Journal of Emerging Technologies in Accounting,18 (1): 159–173.

Schmidt P.J., Church K.S. ve Riley J. (2021). Clinging to Excel as a Security Blanket: Investigating Accountants' Resistance to Emerging Data Analytics Technology. Journal of Emerging Technologies in Accounting. 17 (1), 33–39.

Sultanoğlu, B. ve Özerhan, Y. (2022). Muhasebe Eğitiminde "Sürdürülebilirlik" – Türkiye'deki Üniversitelerde Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 25 (25. Yıl Özel Sayısı), 325-334.

Tapis, G.P. ve Priya, K. (2020). Developing and Assessing Data Analytics Courses: A Continuous Proposal for Responding to AACSB Standard A5. Journal of Emerging Technologies in Accounting, 17(1), 133-141.

The Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW), ACA Syllubus Handbook 2025. https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/learning-and-development/aca-syllabus/2025/aca-syllabus-handbook-professional.ashx.

The Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW) History. https://www.icaew.com/library/historical-resources/timeline.

Tristan J., Bradley L., Shawn M. (2024). The Impact of the CPA Evolution on Students' Interest in Earning a CPA License and Working in Public Accounting. *Issues in Accounting Education*; 39 (3): 45–58.

Tysiac, K. (2019). CPA Exam Topics Undergoing Change for Digital Age. *Journal of Accountancy, 228*(5), 16-20.

Yalçın, N., Işık, Ö.S., Bilgin, M., Özkan, M. ve Çay, E. (2024). Üniversite Öğrencilerinin Sürdürülebilirlik Raporlaması Farkındalığı Hakkında Bir Araştırma, TİDE AcademIA Research, 6(1), 33-66.

Yeaton K. (2020). The CPA (Exam) Evoluation. The CPA Journal 6-9. https://www.cpajournal.com/2021/01/29/the-cpa-exam-evolution/

(APA)

THE EFFECT OF ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENTS ON ACCOUNTING PROFESSIONAL QUALIFICATION EXAM WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABILITY OF ACCOUNTING PROFESSION

Havva Nur ÇİFTCİ*
Fatih YILMAZ**

With the rapidly changing social and economic conditions and the rapid development of technology, professions have differentiated in the way they do business. Accounting is a profession that has an importance for both business, society and the state, which affects social life and directs economic life with the functions it undertakes with the development of commercial life. The accounting profession has a comprehensive scope such as bookkeeping, declaration preparation, auditing and assurance, and providing financial advisory services to businesses. Although there is no need for an accounting profession license to be a member of the accounting profession in enterprises, there are many advantages of having this license in the sector and the privileges it offers to license owners. The accounting professional qualification exam, which first started as an oral exam by the Council of the Institute of Accountants in London and then organized in the United States of America (USA), is conducted by the accounting professional organizations of all countries and measures the knowledge, skills and competencies that professional candidates are expected to have in practice today and in the future.

The aims of this study are to explain how environmental, social and economic developments, especially information technologies, are reflected on the accounting profession. It will be examined the changes to the professional licensing exam for accounting, which originated in the United States. This exam is considered necessary for practicing accounting and represents the public's trust in the accounting profession. The impacts of this evolution on the accounting profession are not only limited to members of the accounting profession and candidates for the profession, but also on accounting education, which forms the basis of candidates' success in the exam. This study is significant in terms of understanding the impact of sustainability and the impact of developments

* Associate Prof. Dr., İstanbul University, Business Administration, e-mail: hnciftci@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3859-6693

** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Business Administration, e-mail: fatihyil@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6112-1883

in information technologies on both the accounting profession and accounting education, and in terms of revealing the changes expected to occur in the future in the examination systems both in our country and in other countries. The study provides a situation assessment. It is thought that the study will be guiding in order to add a new perspective to accounting education and to create a proactive approach in both professional chambers and accounting education. It also aims to provide a basis for future studies and contribute to the literature.

The study is a context analysis of the professional qualification exam formats both in Turkey and in the USA and the UK. It includes examining the contents of the professional qualification exams applied in the USA and the UK and comparing them with the current professional qualification exam in our country. In addition, as a result of the expansion of the extent of the accounting profession; predictions for the change in international professional qualification examinations to affect the examination system in our country and suggestions for accounting education related to this situation are presented.

The accounting professional qualification exam and accounting education are two interconnected and mutually supportive concepts. In order to be an accounting professional, a basic level of knowledge is required. It is only possible for the candidates, who will be working in the field of accounting, not to experience difficulties in professional life when they graduate from the university, only by receiving the knowledge and skills training required by the profession. For this purpose, the curricula of accounting courses in undergraduate and graduate education should be adapted to this requirement. This adaptation can be in the form of modifications to the content of the current courses or the design of new courses or programs. It is expected that additional subjects that require specialization in the direction of the demands of the market will contribute to accounting education. However, due to the preparation time it takes to design and obtain approvals for new courses or programs, it is recommended to begin to work.

It is obvious that in order to understand where the accounting profession is moving in the world and to reflect the innovations brought by this trend, it is necessary to understand current practices and to increase professional skills. The professional qualification examination system in Turkey should not be left behind the developments taking place in the world. For this reason, it is necessary to design an accounting professional qualification exam model that will remain valid in the future by changing the curriculum of the professional qualification exam in anticipation of the current changes in the economy and technology.

It is expected that this study will provide guidance to the professional chambers regarding the accounting professional qualification exam in order to adapt to the current system. It is essential for accounting instructors to show a proactive behavior in updating the course contents in universities where the knowledge, skills and competence required by accounting professionals are acquired. It further aims to provide guidance for future studies on both the accounting professional qualification exam and curriculum studies and to contribute to the literature.